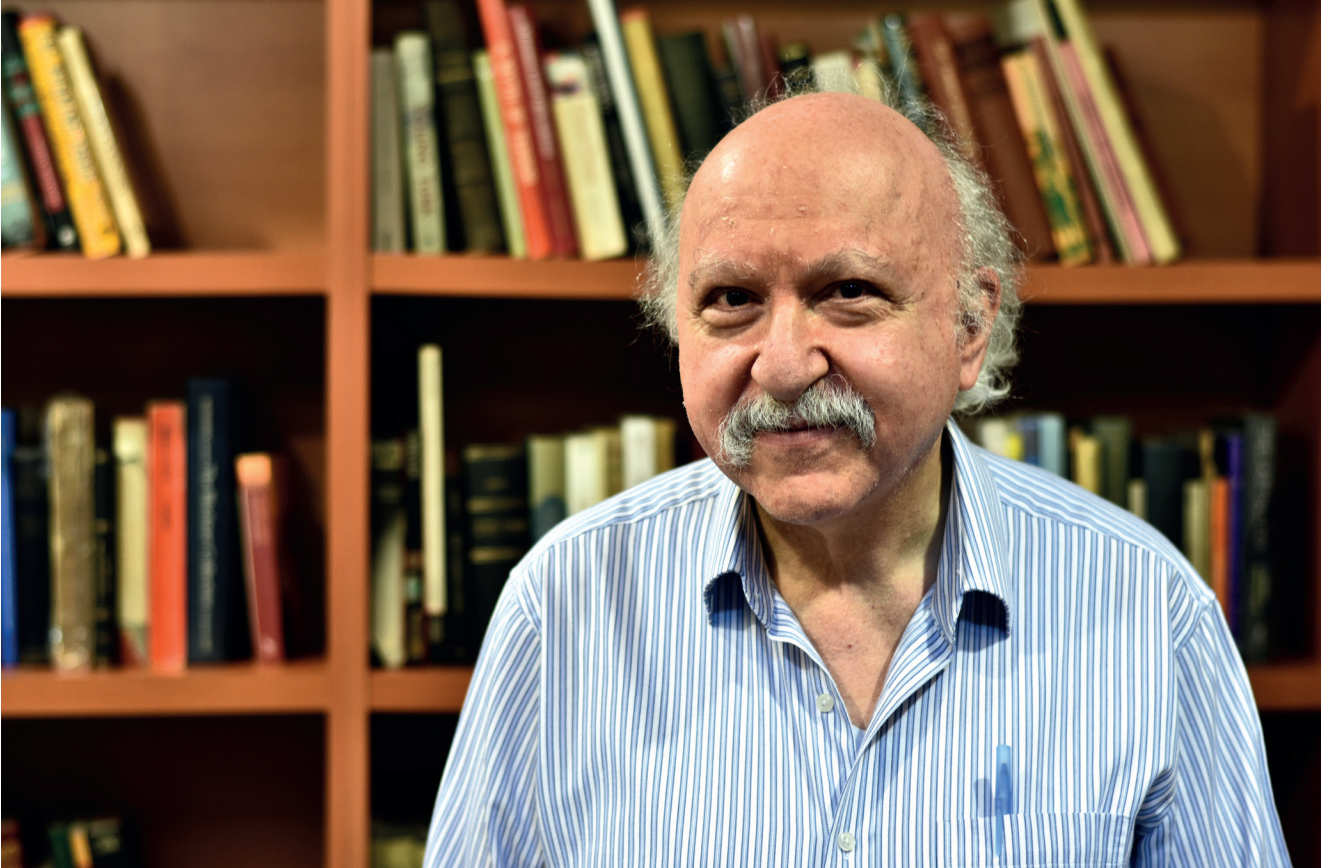

Rıfat Bali ile kitaplardan araştırmalara...

RÖPORTAJ: ELENİ İRİNİ DEMİR

Esas misyonu yurt dışındaki kurumlara, kütüphanelere ve şahıslara Türkiye’de yayınlanan telif akademik yayınlarını tedarik etmek olan ve bunun yanında daha küçük çaplarda yayıncılık da yapan Libra Kitapçılık Şirketi’nin sahibi Rıfat Bali ile aydınlatıcı bir söyleşi gerçekleştirdik.

Kendi kitapları da bulunan Bali’den, gündemi meşgul eden konulardan yayıncılığa, kitaplardan araştırmalara detaylı görüş aldık. Yoğun programı içerisinde bize vakit ayırdığı için kendisine teşekkür ediyoruz.

Çocukluk, gençlik yıllarından iş hayatına geçişinizi anlatır mısınız?

1948 yılında doğdum. Ortaokul ve lise-

yi Fransız Liseleri’nde okudum. Daha sonra askerliğimi yaptım. Döndüğümde Galatasaray Özel Yüksek İktisat Okulu’nda gece eğitimine devam ettim ancak 3. sınıftan ayrıldım. 1970 senesinde yabancı firmaların mümessilliğini yapan bir şirkete girdim ve sonradan oraya ortak oldum. 2000’li yılların başına kadar o şirket faaldi. Sonra dünyadaki çeşitli gelişmeler, küreselleşme, Türkiye’de lisan bilen kişilerin artması, ticaretin uluslararası olmasıyla bizim işimiz yavaş yavaş kendiliğinden ölmeye başladı ve biz başka bir şekle dönüştürdük işimizi. Yani şu anda sahibi bulunduğum, idare ettiğim Libra Kitapçılık Şirketi’ne dönüştü. Bu benim profesyonel hayatım. Bir de sizin daha

bir ilgili olduğunuz araştırmacı hayatım var.

İlk kitabım 1999’da yayınlandı. Sağda solda makalelerim de yayınlanıyordu zaten. 1999’dan itibaren başlarda Türkiye’de Musevi toplumunun Cumhuriyet dönemindeki tarihini inceledim, sonra daha başka konularla da ilgilendim.

Libra ne zaman kuruldu, şirketin faaliyet alanları nelerdir?

Hemen hemen sekiz sene önce kuruldu. Önce çalışan olarak girdiğim ve devamında ortağı olduğum, sonrasında tamamıyla devraldığım şirketin bir devamıdır, sadece unvanını değiştirmiş oldum. Libra’nın esas misyonu yurt dışındaki ku-

“*Libra'nın esas misyonu yurt dışındaki kurumlara, kütüphanelere ve isteyen olursa şahıslara Türkiye'de yayınlanan telif akademik yayınları satmak, ihraç etmek, tedarik etmektir.*”

rumlara, kütüphanelere ve isteyen olursa şahıslara Türkiye'de yayınlanan telif akademik yayınları satmak, ihraç etmek, tedarik etmektir. Bunlar nelerdir? Osmanlı araştırmaları, Türkiye araştırmaları, azınlıklar, arkeoloji, fotoğraf, sanat vs. yani aklınıza ne gelirse. Bu nedenden dolayı Paros'tan da kitap alıp, satıyoruz. Tabii yayıncılık misyonunu da unutmamalım ama bu daha küçük çaplardaki faaliyet alanımız. Şimdiye kadar 182 kitap yayınladık. Türkiye'deki yayın piyasasına göre fazla yüksek bir rakam değil tabii.

Birçok yerli ve yabancı yazarın kitaplarını yayınladınız. Kendi kitaplarınızda en çok hangi konuları irdeliyorsunuz?

1999'da ilk kitabım yayımlandıktan sonra bir süre Türk Musevilerinin Cumhuriyet dönemindeki hikâyelerini yazdım ama belli bir müddet sonra başka konu arayışına giriyorsunuz. Kitaplarıma göz atacak olursak %60'ı Türk Museviler, %40'lık oran ise diğer konulardır. Mesela 6-7 Eylül olayları, Varlık Vergisi, gayrimüslim olmayan bir şahsın biyografisi, 1980 sonrası Türkiye'deki kültürel ve sosyal hayattaki değişim, sahaflar, kitabiyat yazıları, vs. Ancak kendime göre malzemem bittiği için bana heyecan verecek daha başka konular arıyorum ve onları işliyorum.

Kitaplarınız birçok kitabevinde bulunuyor, okumak isteyenler nereden temin edebilir? Fiyatları da yüksek. Bunun sebebini açıklar mısınız?

Kitaplarımız sadece İstanbul'da ve Pandora ile Eren kitabevlerinde bulunuyor. İlgilenenler satış sitemiz www.librakitap.com.tr adresinden arayabilir veya daha birçok elektronik kitap satış sitesinden alabilirler. “Neden her yerde bulunmuyor ve neden pahalı” kısmına gelecek olursak, ikisi birbiriyle bağlantılı olan sebepler. Bizim yayınladığımız kitapların konuları popüler değil her şeyden önce. 6-7 Eylül olayları ve Varlık Vergisi gibi popüler konulu kitaplar bile çok satmamıştır. İnsanlar mesela “Varlık Vergisi'ni internetten bir-iki metin okuyarak öğrenirim” diyorlar. Sadece doktora öğrencisi, gazetecisi, araştırmacısı, tez hazırlayacak birisi varsa eli mecbur kitap alıyor. O yüzden her yerde yok. Az basıyoruz, çünkü kitapçılık öyle bir iş ki, basıp da satamadığınız kitaplar şirketi batırır. Az bastığımız için de fiyatlar pahalı. Sebep bu. Ayrıca web sitemizde “sıkça sorulan sorular” bahsi var. Orada bütün bunları ayrıntılı bir şekilde izah ediyoruz.

Okur kitleniz ağırlıkla akademik çevreler oluyor sanırım...

İnanır mısınız hiçbir fikrim yok. Seneler içerisinde biraz karışık bir okur kitlesi olduğunu tahmin ediyorum. Bunun içerisinde Museviler de var. Ancak çoğunluk onlar mıdır? Hiç zannetmiyorum. Doktora öğrencileri, yüksek lisans öğrencileri, yazarlar, tarihe meraklı insanlar vardır. Adam roman yazacak, romanda bahsedeceği konu kitaplarımdan biriyle alakalıysa onu alıyor. Genel olarak tüm azınlıklar, üniversitelerdeki öğretim üyeleri vardır.

Dergilerde yayınlanan makalelerinize ve ödüllerinize değinecek olursak?

Eskiden dergilerde daha çok yazıyordum. Şimdilerde bu alanda pek faal değilim. Yeni bir şey varsa “Toplumsal Tarih” dergisinde yazıyorum bazen. Niye yazmıyorum? Çünkü benim açımdan bir dergide yazmak çok da enteresan değil. Bir kitaba enerjimi hasretmek çok daha mühim. Ödül konusuna gelince 2005 ve 2008 yıllarında Cumhuriyet Gazetesi'nin Yunus Nadi Ödülü'nü sosyal bilimler araştırması dalında iki sefer kazandım.

“Genç Libra” nedir?

Bu, tek bir kitapla başlayıp son verdiğimiz bir yayın çizgisi. “Doğmamış Oğluma Kurallar” adında çeviri bir kitaptı. Oğlumun fikriydi. Onu kırmamak için yaptık. Ancak iyi satmadı. Şimdi sadece akademik yayınlara devam ediyoruz. 182 kitap arasında sadece iki kere çeviri yayınladık. Biz orijinal, hiç yayınlanmamış eserlerle ilgileniyoruz.

Çok araştırma yapmış biri olarak sizden başka kimse bu sorunun cevabını veremez diye düşünüyorum ve sıradaki sorumu sormak istiyorum. Bugün azınlıklar Türkiye'de ne durumda?

Şöyle diyeyim Türkçede meşhur bir deyim vardır hani, “zurnanın son deliği” denir. Yani bu meşhur “gündem” dedikleri şeyin 144. sayfasında yer alıyorlar ancak azınlıklar. Azınlıkların problemleri kimseyi ilgilendirmiyor. Ülkenin gündemi o kadar karmaşık ki, o kadar vahim ve ağır problemler var ki azınlıklarla ilgilenen kimse yok, vakit de yok. Matematiksel olarak da önemsiz üstelik. 79 milyonun içinde üst üste toplasan 100 bin kişi ya var, ya yok. Matematiksel olarak az oldukları için oy önemleri de yok. Bir tek yerel seçimlerde, yani belediye seçimlerinde çoğunlukta oldukları Şişli, Yeşilköy ve birkaç semtte daha dikkate alındıklarını görürsünüz. Ondan ötesi bitti. Ayrıca nefret

“*Kimlik o kadar enteresan bir şeydir ki sürekli aklınızda tutarsanız ve aileden gelen entelektüel geçmişinizde ‘onu yapma, bunu yapma, oraya gitme’ şeklinde eski kuşağın mirası var ise şayet, bir yere de gidemezsiniz. Her tarafınız prangalarla çevrili olur.*”

söylemleri problemi var.

Peki devlet ilgileniyor mu? İlgileniyor ve ilgilenmiyor bana kalırsa. Teorik olarak nefret söylemi olmasın, kilisenin duvarına küfür yazılmasın, bir sinagoga saldırılmasın ister ama bu devletin oy talep edeceği taban 79 milyondur ve gayrimüslimler bunların içinde yok. O 79 milyonun içerisindeki milliyetçi, muhafazakâr, İslamcı ideolojilerin içindeki nefret söylemini herkes biliyor devlet de dahil, onları “terbiye etmek” ve “doğru yola getirmek” imkânsız gibi bir şey bugünkü şartlarda. Dolayısıyla ancak reaksiyon verebiliyor devlet, önlem alamıyor. Bilmem anlatabildim mi?

Geçenlerde Kurtuluştta nefret söylemi içeren bir afiş asıldı ve Musevi cemaati başkanı şikâyet etti, böylece Şişli Belediyesi de tepki gösterdi ama tedbir alamıyor çünkü tedbir alabilecek bir durum yok. Bu toplumun genel yapısıyla, kültürüyle alakalı. Azınlıkların bu durumun değişmeyeceğini düşünerek bu durumla birlikte yaşamaya alışmaları gerekiyor. Zaten böyle geldi, maalesef ki böyle gidecek. Ne kadar zaman bilemem. Bir gün değişecek ama o gün ne gündür bilemem.

Azınlıkların durumunun değişebilmesi için ne lazım sizce?

Bence siyaset anlayışı ve aydınlanmayla ilgili bir şey bu, yani zihinlerin aydınlanması lazım. İnsanlar sadece Türkçe değil; Türkçe dışında başka insanların da olduğunu ve okumaları gerektiğini anlamalılar. Dünyada ne oluyor ne bitiyor bilmek lazım. Türkçe okurken de doğru düzgün yazıların okunması lazım. Saçma sapan, yanlış uydurma komplo teorilerini değil! Bütün bunlar seviye ile eğitimle, aydınlanma ile ilgili. Ne sen, ne ben, ne başkası bunu halledebilir. Bu toplumun ilerlemesi ve ne istikamette ilerleyeceği ile ilgili bir şey. Dolayısıyla bu duruma uyum sağlayıp, bu durumla yaşamaya alışmak lazım.

Toplumun hassas konularına değinip, su yüzeyine taşıyorsunuz. Profesyonel yaşamınızda kitabevi olarak veya şahsen herhangi nahoş bir olayla karşılaştınız mı? Hatırlıyorum. Kitabevi olarak yoktur

ama şahsen geçmişte karşılaştığım ufak tefek şeyler olmuştur. Bana olumsuz tepki maileri gönderilmiştir, şikâyet edilmişimdir vs. ama sürekli bir şey değildi. Sebebini izah edeyim. Çünkü insanlar kitap okumuyor bu memlekette. Bunu anlamak lazım, yani ben kitap yazdım, millet okuyor zannediyorsun ama yok öyle bir şey. İnsanlar okuyorsa köşe yazısı okuyor, onu da gazeteden değil de internetten okuyor.

İnsanlar kısa ve çabuk okumaları tercih ediyor...

Evet öyle. Ben köşe yazarı değilim. Yani İngilizlerin dediği gibi “no name” isimsiz yani tanınmamış bir yazarım. Kitap okuma oranı da sınırlı. Taş çatlasa bey yüz kişi, bilemedin bin kişi okuyacak ama gazetenin yüz binlerce okuru var. Dolayısıyla bir köşe yazısı ya da internette yayınlanan bir yazının etkisiyle bir kitabın etkisi aynı değildir. Tanınırlık da aynı değil. Çok dar bir çevrede tanınıyor olabilirim, çok geniş bir çevrede belki ismim biliniyor olabilir ama ne yazdığım pek bilinmez. Ne yazdığı bilinmeyen bir insana da saldırı gelmez. Köşe yazısı veya internette yazıyor olmamamın sebebi kendimi korumak mıdır? Hayır. İlgisi yok. Benim tanınmak ve köşe yazarı olmak gibi bir derdim ve de öyle bir misyonum yoktur.

Bundan sonra profesyonel yaşantınız aynı çizgide mi devam edecek? Farklı planlarınız var mı?

Şirketi kitapçılık ve yayıncılık alanında büyütme gayret göstereceğiz. Yeni yazarlar isteriz, ideolojisi hiç fark etmez. Bizi ilgilendiren tek şey o kişinin kaliteli ve doğru dürüst araştırma yapmış olmasıdır. Her görüşten insanın kitabını yayınlarız, bu kriterlere uyuyorsa tabii ki. Türkiye’deki araştırmaların birçoğunun kalitesi düşük. Bunun sebebi de insanların gerekli fonları bulamıyor oluşudur. Yurt dışına gitmek ya da araştırma yaptırarak asistan tutmak çok pahalıya mal olan bir şey. En büyük hayal kırıklığım Türkiye’de kalitenin düşük olması ve bunu yükseltmiyor olmamızdır.

Kimliğinizi aklınızda tutarak son olarak bizlere neler söylemek istersiniz?

Kimlik o kadar enteresan bir şeydir ki sürekli aklınızda tutarsanız ve aileden gelen entelektüel geçmişinizde “onu yapma, bunu yapma, oraya gitme” şeklinde eski kuşağın mirası var ise şayet, bir yere de gidemezsiniz. Her tarafınız prangalarla çevrili olur. Bu ürkekliğin sebebinin bir kısmı da hayalidir. Hayalî korkulardır. Ancak insanlar, hayalî korkular çoğu kez gerçeğe dönüştüğü için bunların %100’ünün gerçeğe dönüşeceğini düşünür. Ben onlara itibar etmiyorum. Etseydim hiçbir şey yapamazdım. Gerçekçi bir insanım.

Ayrıca cesursunuz da, çünkü bu çoğunluğun içinde ufak bir azınlığı ilgilendiren konuları irdelemek cesaret ister.

Azınlık diyoruz ama aslında tüm Türkiye’yi ilgilendiriyor çünkü tarihinin bir parçası. Önemsizleştiremeyiz. “Bu Musevilerindir, bu Ermenilerindir, bu Türklerindir” diyemeyiz çünkü bir toplumun kendi vatandaşı olan ancak kendi vatandaşı gibi davranmadığı ve kabul etmediği insanların tarihini inceliyorsun. “Bu olaylar neden oldu” diyorsun. Bu olaylardan öğrenilecek binlerce şey var. İnsanlar bunları okuyup, öğrenmeli. Dolayısıyla bu sadece azınlıkları değil, tüm Türkiye’yi ilgilendirir.

Yazılarımda soğukkanlı ve nötr bir lisan kullanarak insanlara bir şeyler anlatmaya çalışıyorum. Bunu hırçın ve kızgın bir lisanla da anlatırsınız, o zaman daha başka tepkiler alırsınız. Bunu bir metot olarak kullanıyorum ama bir koruma metodu olarak değil. Bilimsel bir kitap yazıyorsanız eğer, hem soğukkanlı bir dille yazacaksınız ve hem de iyiymiş, kötüymüş, “yazdıklarım mensubu olduğum azınlığa zarar verir mi” düşüncesiyle yazmayacaksınız. Ben hiçbir zaman öyle düşünmedim. Sadece gerçek neyse onu yazacaksınız çünkü sizin bugün endişe ettiğiniz şey, yarın bitmiş olacaktır, tarih olacaktır ve kimsenin umurunda olmayacaktır.

Araştırmalarımı yaparken karşılaştığım birçok insan benden isimlerini yazmamamı istemişlerdir. Şimdi bakıyorum geriye, sadece “M.N.” veya “A.B.” diye yazdığım insanların isimlerini bile hatırlamıyorum. Yazmak lazımdı çünkü o insan korkusuyla buhar olup gitti. Geriye ismi bile kalmadı. Yazık! ♣